

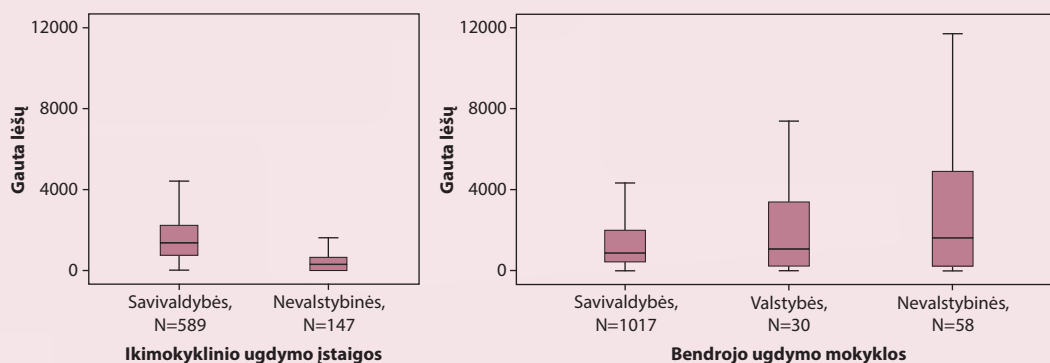

Širdis duoda, ne turtas: gyventojų parama Lietuvos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigoms

2020
liepa,
Nr. 3 (181)

ISSN 2669-0977

Lietuvos gyventojų 2018 m. skirta parama
ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigoms pagal steigėją (Eur)

Pagrindiniai klausimai

Kaip įvairiose pasaulio valstybėse viešasis švietimas remiamas privačiomis lėšomis?

Kokio dydžio paramą, pervedtą kaip 2 proc. nuo sumokėto GPM, gauna šalies ugdymo įstaigos?

Kaip bendrojo ugdymo mokyklos panaudoja šalies gyventojų joms skirtą paramą?

Lietuvos statistikos departamento duomenys rodo, kad šalies namų ūkiai didelės lėšas įvairiais būdais (taip pat ir per neoficialias rinkliavas) skiria ikimokykliniam ir bendrajam ugdymui. Būtina siekti, kad bent dalis tokių ikimokykliniam ir bendrajam ugdymui skiriamų lėšų ugdymo įstaigoms atitektų visame pasaulyje įprastu būdu – kaip oficialiai gaunama parama. Šiuo metu daugumai Lietuvos ugdymo įstaigų Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) kasmet perveda lėšas, kurios vadinamos šalies gyventojų parama. Bet šios lėšos yra ne gyventojų parama, o valstybės įstatymų leistas 2 proc. (nuo 2020 m. – 1,2 proc.) jau surinkto gyventojų pajamų mokesčio (GPM) persikirstymas šalies gyventojų iniciatyva.

2018 m. viena ikimokyklinio ugdymo įstaiga iš VMI vidutiniškai gavo 1 102 eurų, o viena bendrojo ugdymo mokykla – 896 eurų paramą. Vidutiniškai vienam ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ugdytam vaikui teko 8,76 euro, o vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui – 4,54 euro paramos.

2018 m., lyginant su 2008 m., reikšmingai sumažėjo ugdymo įstaigų gaunama parama, kurią valstybė leisdavo gyventojams skirti kaip 2 proc. nuo jų sumokėto GPM: bendrojo ugdymo mokykloms sumažėjo 29 procentais, o ikimokyklinio ugdymo įstaigoms – 36 procentais. Vienam mokiniui (vaikui) tekusi parama per dešimtmetį bendrojo ugdymo mokyklose sumažėjo 27 procentais, o ikimokyklinio ugdymo įstaigose – net 56 procentais.

Nustatyta, kad ugdymo įstaigos, kuriose dirba daugiau jaunų, trumpesnį pedagoginio darbo stažą turinčių pedagogų, surenka daugiau VMI pervedtų lėšų. Gali būti, kad jaunesni pedagogai geba veiksmingiau agituoti ugdytinių artimuosius paremti mokyklą arba moka geriau parodyti, kaip ta gauta parama yra panaudojama mokyklos ir mokinių naudai.

Pagrindiniai bendrojo ugdymo mokyklų gautos paramos panaudojimo tikslai buvo įvairios mokyklai reikalingos techninės įrangos įsigijimas ir mokyklos patalpų remontas. Lyginant su 2009 m., 2019 m. gautos paramos lėšos buvo rečiau naudotos mokykliniams baldams įsigyti, dažniau – mokiniams paremti ir ūkinėms bei organizacinėms mokyklos išlaidoms padengti.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokykloms labiau priimtina kasmet išleisti visas surinktas paramos lėšas, o mažiau priimtina tas lėšas kelerius metus kaupti ir tik tada išleisti.

Kaip įvairiose pasaulio valstybėse viešasis švietimas remiamas privačiomis lėšomis?

Švietimo įstaigų, visų pirma ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų, raida įvairiose pasaulio valstybėse per kelis paskutinius šimtmečius formavo situaciją, kad viešasis švietimas buvo finansuojamas išskirtinai viešosiomis lėšomis, o privatusis švietimas – daugiausia privačių asmenų lėšomis. Valstybė būtinas viešajam švietimui lėšas paprastai gauna iš įvairiais administracinio valdymo lygiais surenkamų mokesčių (pavyzdžiui, pajamų, turto, mažmeninės prekybos, bendrojo vartojimo). Galimi ir kiti lėšų viešajam švietimui papildymo šaltiniai. Pavyzdžiui, 1997 m. JAV Teksaso valstijoje įstatymiškai nustatyta, kad šioje valstijoje vykdomos Teksaso loterijos pelnas pervedamas į valstijos mokyklų fondą, kuris šalia federacinių lėšų švietimui papildomai paremia valstybines šioje valstijoje veikiančias bendrojo ugdymo mokyklas.

Centrinė, regioninė ir vietos valdžia paprastai įvairiomis proporcijomis užtikrina visišką viešojo švietimo finansavimą. Tokią situaciją gerai iliustruoja teiginys iš Šveicarijos mokytojų profsąjungos parengto dokumento: „šalies konstitucija nustato, kad pradinis ugdymas yra nemokamas. Net nepakankamas švietimo biudžetas neleidžia išlaidas privalomam švietimui perkelti ant tėvų pečių“. Kita vertus, paskutiniaisiais dešimtmečiais vis daugiau valstybių susiduria su situacija, kai finansavimas vien tik iš viešųjų šaltinių nebegali užtikrinti kokybiško švietimo sistemos veikimo. Todėl, pavyzdžiui, Australijoje valstybinės mokyklos turi įstatymu numatytą teisę pareikalauti iš tėvų „savanoriškų“ įmokų už švietimo programų ir paslaugų tobulinimą, o Kanados Britų Kolumbijos provincijoje regionų švietimo administratoriai netgi privalo šalia valstybės finansavimo rasti papildomą viešojo švietimo finansavimą iš privačių šaltinių.

Pažymėtina JAV patirtis. Ten valstybinės ugdymo įstaigos savo veiklai gali įvairiais būdais pritraukti privačių lėšų. Visų pirma, nacionaliniu lygmeniu veikia įvairūs privačių asmenų įsteigti ir nuolat remiami paramos fondai. Tarp žinomiausių – „Walton Family Foundation“, „Bill & Melinda Gates Foundation“, „The Eli and Edythe Broad Foundation“. Jie vykdo įvairias nacionalines švietimo programas (pavyzdžiui, programą „Teach for America“), kita vertus, į daugelį tokių fondų (pavyzdžiui, į „Bill & Melinda Gates Foundation“) gali kreiptis atskira JAV veikianti ugdymo įstaiga ir prašyti paremti kurio nors jų bendruomenės parengto projekto įgyvendinimą. JAV taip pat veikia ir į atskirą ugdymo įstaigą arba į konkrečioje vietovėje veikiančias ugdymo įstaigas orientuoti paramos fondai. Tokios organizacijos vadinamos švietimo rėmimo organizacijomis (*Education Support Organizations*), jos gali būti įvairių formų, pavyzdžiui, tradicinės tėvų ir mokytojų asociacijos (*Parent-Teacher Associations*), tos ugdymo įstaigos absolventų grupės (*Alumni Groups*), taip pat nuo 1980 m. labai išpopuliarėję vietos švietimo fondai (*Local Education Foundations*). Paprastai šios organizacijos priskiriamos prie neapmokestinamų organi-

zacijų. Vietos švietimo fondo pavyzdžiu galėtų būti JAV Oregono valstijoje įsikūrusio Lake Oswego savivaldybės (2010 m. joje gyveno apie 37 000 gyventojų) švietimo fondas. 2014–2015 m. m. šiam fondui buvo suaukota apie 1,5 mln. JAV dolerių. Paramą suteikusių asmenų analizė parodė, kad 31 šeima tais metais fondui paaukėjo daugiau nei po 5 000 USD, beveik 100 šeimų paaukėjo daugiau nei po 2 500 USD ir maždaug trigubai daugiau šeimų – po 1 250 USD. Vidutinis šeimos įnašas šiam fondui buvo 650 USD. Surinktos fondo lėšos tais metais miesto ugdymo įstaigoms leido papildomai įdarbinti 16 mokytojų, formuoti mažesnes klases ir pasiūlyti mokiniams papildomų pasirenkamųjų dalykų. Tuo pat laiku JAV nėra palankiai žiūrima į tiesiogines mokinių tėvų rinkliavas. Mokslo literatūroje yra aprašyta, kaip prieš beveik dvidešimt metų 41 vienos Niujorko mokyklos šeima surinko 46 000 JAV dolerių, kad dėl mokyklos biudžeto sumažinimo nereiktų atsisakyti ketvirtosios klasės mokytojo. Niujorko miesto švietimo departamento kancleris Rudy Crew atsisakė priimti auką, pranešdamas, kad baiminasi, jog „pasiturintys tėvai gali sukurti dvigubą sistemą, mokėdami už paslaugas, kurių skurdesnės mokyklos sau leisti negali“.

Europoje irgi veikia daug įvairių nacionalinių ir tarptautinių mastu veikiančių fondų, kurių veikla susijusi su pokyčių švietime, taip pat ikimokykliniame ir bendrajame ugdyme, skatinimu. Pavyzdžiui, tarp žymesnių Vokietijoje veikiančių ir švietimo projektus remiančių fondų – „Bertelsmann Stiftung“, „Robert Bosch Stiftung“, Šveicarijoje – „Dietmar Hopp Stiftung“. Europoje veikiančios paramos švietimui fondai gali būti įkurti turtingų filantropų, juos taip pat įkuria ir pramonės koncernai, politinės partijos ar profesinės sąjungos. Šalia veikiančių privačių paramos fondų Europos valstybių ugdymo įstaigos paprastai turi ir kitokių galimybių pritraukti papildomų privačių lėšų. Šveicarijos mokytojų profsąjunga parengė rekomendacijas, kaip būtų galima į ugdymo įstaigą pritraukti papildomų privačių lėšų. Šiose rekomendacijose nurodomi tokie galimi lėšų pritraukimo būdai: tėvų finansinė parama įgyvendinant konkrečius projektus, papildomų pedagoginių paslaugų teikimas už mokesť, tėvų parama įsigyjant mokymo priemones, labdara, bendradarbiavimas su privačiomis įmonėmis, įmonių reklamos skelbimas ugdymo įstaigoje ir pan.

EBPO atliktas tyrimas kai kuriose valstybėse, šios organizacijos narėse, parodė (1 lentelė), kad, nors valstybinės mokyklos įvairiose valstybėse daugiausia finansuojamos iš skirtingų švietimo administracijos lygmenų lėšų, atskiros mokyklos taip pat turi galimybę gauti pajamų iš privačių šaltinių. Paprastai tai apima su švietimu susijusių įstaigos pedagogų paslaugų pardavimą, patalpų nuomą ir lėšas, gautas iš tėvų ir (arba) bendruomenės narių aukų. Iš 1 lentelės taip pat matyti, kad labdara ir lėšų aukojimas yra pakankamai paplitusi paramos viešojo švietimo įstaigoms forma. Tiesa, kai kalbama apie labdarą ar aukas, turima galvoje, kad gyventojai (pavyzdžiui, mokinių tėvai) ugdymo įstaigai aukoja savo uždirbtas lėšas.

1 lentelė. Viešųjų institucijų teisė rinkti lėšas iš privačių šaltinių 2016 m. (ISCED 0–3)

Valstybė	Tėvų savanoriška piniginė parama	Tėvų savanoriška nepiniginė parama	Pedagoginių paslaugų pardavimas	Nepedagoginių paslaugų pardavimas	Medžiagų ar įrengimų nuoma	Labdara / aukos	Įmonių ir organizacijų parama natūra	Kita
Austrija	+	+		+	+	+	+	+
Belgija (fl.)	+	+		+	+	+	+	
Belgija (pranc.)	+	+		+	+	+	+	
Čilė	+	+		+	+	+	+	+
Čekijos Respublika	+	+	+	+	+	+	+	
Danija	+	+			+	+	+	
Estija	+	+	+	+	+	+	+	
Islandija								+
Izraelis								+
Kazachstanas	+	+	+	+	+	+	+	
Lietuva	+	+	+	+	+	+	+	
Portugalija	+	+		+	+	+	+	
Slovakijos Respublika	+	+		+	+	+	+	
Slovėnija	+	+		+	+	+	+	
Ispanija					+			
Švedija	+	+				+		

Šaltinis: OECD (2017), *The Funding of School Education: Connecting Resources and Learning*

Kada galima finansiškai paremti Lietuvoje veikiančias švietimo įstaigas?

Galimybę Lietuvos gyventojams paremti švietimo įstaigas nustato Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas. Jame nurodyta, kad paramos gavėjams – juridiniams asmenims teikiamos paramos dalykai, be kitų lėšų ir turto, yra ir piniginės lėšos, sudarančios gyventojų pajamų mokesčio (GPM) dalį iki 2 proc. (nuo 2020 m. – 1,2 proc.) nuo paramą teikiančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos. Tokią paramą gali gauti juridiniai asmenys, kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o iš įstaigos veiklos gautas pelnas negali būti skiriamas jų savininkams. Norint įgyti teisę gauti paramą būtina Registru centre tvarkomame Juridinių asmenų registre įregistruoti ugdymo įstaigą kaip paramos ir labdaros gavėją.

Šiuo metu Lietuvoje beveik neliko ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo srityje veikiančių biudžetinių ir viešųjų įstaigų, kurios nebūtų įsiregistravusios kaip paramos ir labdaros gavėjos. Kai kada šalia ugdymo įstaigos kaip paramos ir labdaros gavėjos dar gali veikti tos įstaigos mokinių (vaikų) tėvų paramos ir labdaros fondas. VMI skelbtos informacijos apie gyventojų skirtą paramą analizė rodo, kad ypač retais atvejais taip pat privačių asmenų gali būti įkuriami ir kitokie su viena ir ta pačia ugdymo įstaiga susiję paramos ir labdaros fondai, pavyzdžiui, paramos fondas mokyklos sporto klubui remti arba gimnazijos mokinių mokslinės draugijos fondas.

Galima manyti, kad pagrindinės paramos lėšos, tiesiogiai patenkančios į ugdymo įstaigas, kaip pa-

ramos ir labdaros gavėjos, arba su ta ugdymo įstaiga susijusio paramos ir labdaros fondo sąskaitą, yra Valstybinės mokesčių inspekcijos kaip 2 proc. nuo GPM išskaičiuotos ir pervestos lėšos. Pažymėtina, kad, skirtingai nuo kitų pasaulio valstybių praktikos, iš tiesų tai nėra gyventojų uždirbtos ir ugdymo įstaigai paaugotos lėšos. Iš esmės tai – valstybės disponuojamos lėšos, kurias perveda valstybė, ko gero, siekdama Lietuvos gyventojams įdiegti labdaros įgūdžius. Kita vertus, kaip nustatė Lietuvos statistikos departamentas, analizuodamas bendrojo vidaus produkto sukūrimą šalyje, bendros Lietuvos namų ūkių individualaus vartojimo išlaidos ikimokykliniam ir pradiniam ugdymui 2018 m. sudarė 31,5 mln. eurų, o pagrindiniam ir viduriniam mokymui – 11,5 mln. eurų (2017 m. atitinkamai 28,0 ir 9,6 mln. eurų, o 2016 m. – 28,5 ir 8,8 mln. eurų). Galima manyti, kad bent dalis šių lėšų neoficialiai pateko į ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir bendrojo ugdymo mokyklas kaip tėvų piniginę ar nepiniginę paramą arba pedagoginių paslaugų pirkimas. Detalesnių tyrimų šia tema Lietuvoje nėra atlikta.

Kuo remtasi analizuojant gyventojų paramą Lietuvos ugdymo įstaigoms?

Analizei imti VMI paskelbti duomenys apie 2008 ir 2018 metais Lietuvos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigoms Lietuvos gyventojų skirtą paramą. 2009 ir 2019 metais buvo atlikta Lietuvos savivaldybių įsteigtų bendrojo ugdymo mokyklų vadovų apklausa domintis, kaip buvo panaudotos įstaigos gautos paramos lėšos. 2009 m. tokioje ap-

klausoje dalyvavo 1 085 mokyklų vadovai iš visų 60-ies šalies savivaldybių, o 2019 m. buvo atrinkta 20 Lietuvos savivaldybių, kuriose veikiančios bendrojo ugdymo mokyklos pagal pagrindinių charakteristikų pasiskirstymą (mokyklos tipą, dydį, miesto ir kaimo ugdymo įstaigų dalį ir kt.) atitinka visos Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų pasiskirstymą, ir

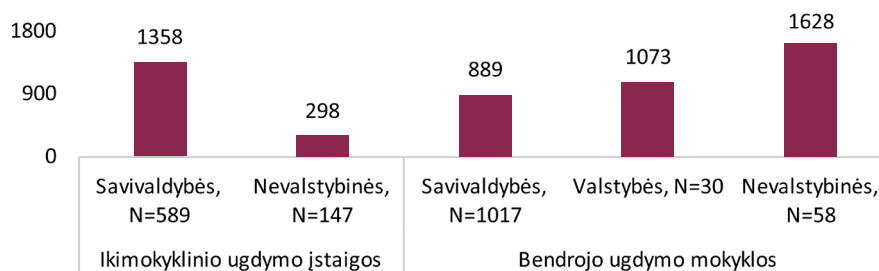
apklausti 303 mokyklų vadovai (89 proc. visų tose savivaldybėse veikusių bendrojo ugdymo mokyklų atstovų). VMI duomenų analizę ir mokyklų vadovų apklausas atliko Nacionalinės švietimo agentūros Švietimo politikos analizės skyriaus analitikas dr. Albinas Kalvaitis.

Kokio dydžio paramą, pervestą kaip 2 proc. nuo GPM, gauna šalies ugdymo įstaigos?

2018 m. iš ugdymo įstaigų daugiausiai lėšų paramos, 36 570 eurų, gavo viena Vilniuje veikianti privati bendrojo ugdymo mokykla, kita vertus, buvo ugdymo įstaigų, kurioms tais metais VMI pervedė tik po kelis eurus paramos. Analizuojant ugdymo įstaigų gautas paramos lėšas, būtina apsibrėžti, kaip tos lėšos bus matuojamos. Skaičiuoti paramos lėšas kaip įprasta, aritmetiniu vidurkiu, nėra tikslinga, nes ugdymo įstaigų gautos lėšos labai skiriasi. Tokiu atveju statistikoje yra naudojama mediana¹. Todėl toliau šioje analizėje, jei nenurodyta kitaip, visi pateikiami gautos paramos

vidurkiai išreikšti mediana. Vertinant visų steigėjų įsteigtų ugdymo įstaigų 2018 m. gautą paramą (už 2017 m. mokesinį laikotarpį) matyti, kad viena ikimokyklinio ugdymo įstaiga vidutiniškai gavo **1 102 eurų**, o viena bendrojo ugdymo mokykla – **896 eurų** paramą. Skirtingų steigėjų įsteigtos įstaigos skyrėsi pagal gautos paramos dydį – tarp bendrojo ugdymo mokyklų didžiausią paramą, skaičiuojant vienai įstaigai, gavo nevalstybinės mokyklos, kurių Lietuvoje nėra daug, o iš ikimokyklinio ugdymo įstaigų – savivaldybių įsteigti vaikų lopšeliai-darželiai ir vaikų darželiai, kurių šalyje daugiausia (1 pav.). Situacija valstybės įsteigtose ikimokyklinio ugdymo įstaigose neanalizuota, nes jų 2018 m., anot ŠVIS, veikė tik 3.

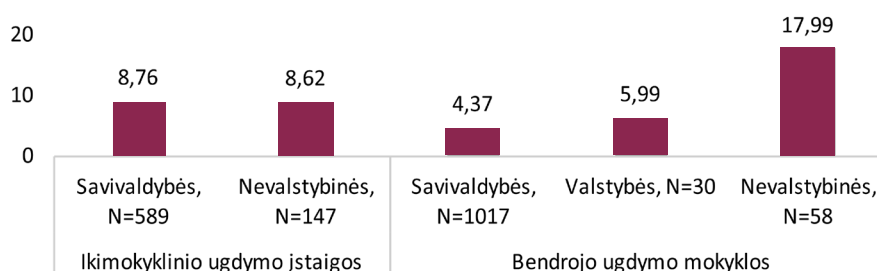
1 pav. Skirtingų steigėjų įsteigtų ugdymo įstaigų 2018 m. gautos paramos mediana (Eur)

Paprastai didesnės ugdytinių skaičiumi įstaigos surenka ir daugiau gyventojų paramos, todėl yra tikslinga paskaičiuoti vienam įstaigos ugdytiniui tekusią paramos dalį. Vienam ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ugdytam vaikui teko **8,76** euro paramos, o vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui – **4,54** euro paramos. Skaičiuojant vienam mokiniui

(vaikui), daugiausia paramos 2018 m. gavo nevalstybinės bendrojo ugdymo mokyklos ir nevalstybinės ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Tiesa, lyginant gautas paramos lėšas, vienam vaikui vidutiniškai tekusi parama savivaldybės ir nevalstybinėms ikimokyklinio ugdymo įstaigoms 2018 m. faktiškai nesiskyrė (2 pav.).

2 pav. Skirtingų steigėjų įsteigtų ugdymo įstaigų 2018 m. gautos paramos, skaičiuojant vienam ugdytiniui, mediana (Eur)

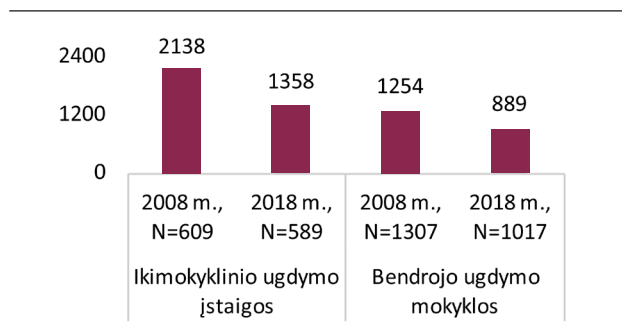

¹ Tokiu atveju ugdymo įstaigos išrikiuojamos nuo mažiausią lėšų kiekį iki didžiausią lėšų kiekį gavusių, o medianine reikšme laikoma toje eilėje lygiai per vidurį esančios ugdymo įstaigos gautos lėšos. Medianos esmę paaiškina toks pavyzdys. Tarkime, penkios mokyklos gavo 98, 99, 101, 102 ir 1 100 eurų paramos. Šios paramos aritmetinis vidurkis būtų 300 eurų, bet panašios paramos negavo nė viena iš šių penkių mokyklų. Tokių penkių mokyklų gautos paramos mediana būtų 101 euras (trečioje vietoje pagal dydį, eilės viduryje esančios mokyklos gauta parama).

Ugdymo įstaigų gautos paramos lėšos buvo analizuotos ir 2009 metais, taigi, galima palyginti, kokią paramą ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir bendrojo ugdymo mokyklos gavo 2008 ir 2018 metais. Kadangi 2009 m. iš esmės buvo analizuota tik savivaldybės įsteigtų ugdymo įstaigų gauta parama, palyginta tik savivaldybės įsteigtų ugdymo įstaigų 2018 m. gauta parama. 2008 m. VMI skirtos lėšos litais perskaičiuotos į eurus.

Iš 3 ir 4 pav. matyti, kad 2018 m., lyginant su 2008 m., reikšmingai sumažėjo savivaldybės įsteigtų ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir bendrojo ugdymo mokyklų gaunama parama, kurią valstybė leisdavo gyventojams skirti kaip 2 proc. nuo jų sumokėto GPM. Anali-

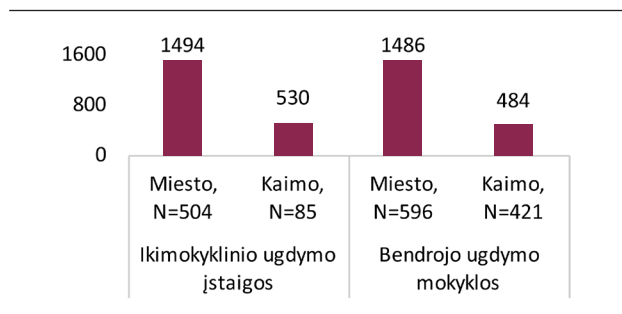
3 pav. Savivaldybės įsteigtos ugdymo įstaigos 2008 ir 2018 m. gautos paramos bendrai paėmus mediana (Eur)

2019 m. atliekant bendrojo ugdymo mokyklų vadovų apklausą, respondentai skundėsi, kad jiems vis sunkiau įtikinti mokyklos bendruomenės atstovus, visų pirma, tėvus ir kitus mokinių giminaičius, pateikti prašymą VMI dėl paramos mokyklai skyrimo. Pagrindinė priežastis – po sugriežtėjusių asmens duomenų apsaugos reikalavimų įsigaliojimo nebegalima mokinių tėvų prašyti pildyti popierinius paramos skyrimo prašymus, tuos prašymus surinkti mokykloje ir juos visus kartu pateikti VMI. Prašymai teikti paramą priimami VMI interneto svetainėje, bet Lietuvos gyventojams, kuriems nėra prievolės kasmet deklaruoti savo pajamas, keblu šiuo būdu pateikti prašymą. Ugdymo įstaigų vadovams, suinteresuotiems skatinti gyventojus pervesti paramą jų įstaigai, reikėtų atkreipti dėmesį į kitus „prašymo pervesti iki 2 procentų <...> taisyklėse“ nurodytus būdus, tegul irgi nelabai patogius, pateikti prašymą dėl paramos teikimo kasmetinių pajamų deklaracijų nepildantiems asmenims.

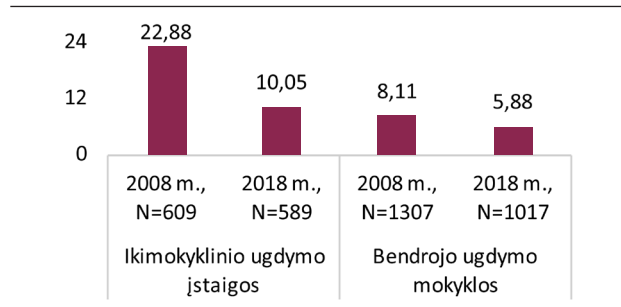
Lietuvoje daugiausia veikia savivaldybių tarybų įsteigtų ugdymo įstaigų, todėl verta detaliau ana-

5 pav. Savivaldybės įsteigtos ugdymo įstaigos 2018 m. gautos paramos mediana pagal vietovę, kurioje veikia (Eur)

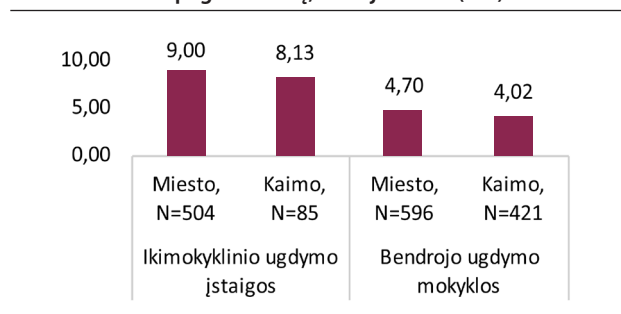
zuojant vienos ugdymo įstaigos gautų paramos lėšų medianą, ši gyventojų ugdymo įstaigoms skiriama parama per dešimtmetį bendrojo ugdymo mokykloms sumažėjo 29 proc., o ikimokyklinio ugdymo įstaigoms – 36 proc. Lyginant 2008 m. ir 2018 m. vienam mokiniui (vaikui) tekusios paramos ugdymo įstaigai aritmetinius vidurkius (medianą paskaičiuoti nėra galimybės), šis rodiklis per dešimtmetį bendrojo ugdymo mokyklų atveju sumažėjo 27 procentais, o ikimokyklinio ugdymo įstaigų atveju – net 56 procentais. Atsižvelgus į per dešimtmetį apskaičiuotą infliaciją šalyje, faktiškai ugdymo įstaigų gauta parama mažėjo dar labiau.

4 pav. Savivaldybės įsteigtos ugdymo įstaigos 2008 ir 2018 m. gautos paramos, skaičiuojant vienam mokiniui (vaikui), aritmetinis vidurkis (Eur)

lizuoti, kaip šios ugdymo įstaigos pasiskirsto pagal gautas gyventojų paramos lėšas. Pagal gaunamos paramos dydį skiriasi mieste ir kaime veikiančios ugdymo įstaigos. Tiek miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigos, tiek miesto bendrojo ugdymo mokyklos gavo aiškiai didesnės vertės gyventojų paramą, nei kaime veikiančios ugdymo įstaigos. Taigi, mieste veikiančių ugdymo įstaigų bendruomenės, gavusios gyventojų paramos lėšas, dažniau gali sau leisti įsigyti didesnės vertės prekes ar paslaugas, nei kaime veikiančių ugdymo įstaigų bendruomenės (5 pav.). Pažymėtina, kad, vertinant 2018 m. gautų paramos lėšų vidurkius, iš esmės nesiskyrė vidutinės miesto bendrojo ugdymo mokyklos ir miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigos gautos lėšos. Kita vertus, nors tarp savivaldybės įsteigtų ugdymo įstaigų didesnę paramą 2018 m. susirinko ikimokyklinio ugdymo įstaigos, bet, lyginant mieste ir kaime veikiančių įstaigų gautos paramos vidurkius, skaičiuojant vienam ugdytiniui, situacija mieste buvo tik truputį geresnė (6 pav.).

6 pav. Savivaldybės įsteigtos ugdymo įstaigos 2018 m. gautos paramos, skaičiuojant vienam mokiniui (vaikui), mediana pagal vietovę, kurioje veikia (Eur)

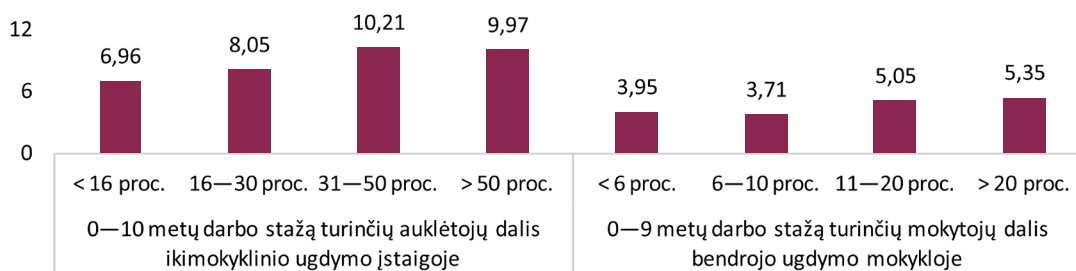

Dar vienu bendrojo ugdymo mokyklas aprašančiu požymiu yra jų tipas. Atlikta surinktų duomenų analizė rodo, kad, bendrai imant, daugiausia paramos 2018 m. gavo progimnazijos (2 371 eurą), perpus mažiau – gimnazijos (1 073 eurus) ir pradinės mokyklos (1 029 eurus), o mažiausiai – pagrindinės mokyklos (576 eurus). Skaičiuojant vienam mokiniui, daugiausia paramos 2018 m. teko savivaldybių įsteigtoms pradinėms mokykloms (9,17 euro), gerokai mažiau – pagrindinėms mokykloms (4,68 euro) ir progimnazijoms (4,56 euro), o mažiausiai – gimnazijoms (3,31 euro).

Duomenų analizė parodė statistiškai reikšmingą dėsningumą – ugdymo įstaigos gaunamos paramos

dydis priklauso nuo to, kiek „jauna“ įstaigos pedagogų bendruomenė. Skiriamoji riba, kada trumpiausių darbo stažą turinčių (jauniausių) mokyklos pedagogų dalis pradeda daryti įtaką įstaigos surinktų paramos lėšų kiekiui, bendrojo ugdymo mokykloje yra daugiau nei 10 proc. visų mokyklos mokytojų skaičiaus, o ikimokyklinio ugdymo įstaigoje – daugiau nei 30 proc. visų įstaigoje dirbančių auklėtojų skaičiaus (7 pav.). Gali būti, kad jaunesni amžiumi pedagogai geba veiksmingiau agituoti ugdytinių artimuosius paremti mokyklą arba geriau moka parodyti, kaip tą gautą paramą sugeba panaudoti mokyklos ir mokinių naudai.

7 pav. Savivaldybės įsteigtos ugdymo įstaigos 2018 m. gauta parama, skaičiuojant vienam ugdytiniui, pagal joje dirbančių mažiausią darbo stažą turinčių pedagogų dalį (Eur)

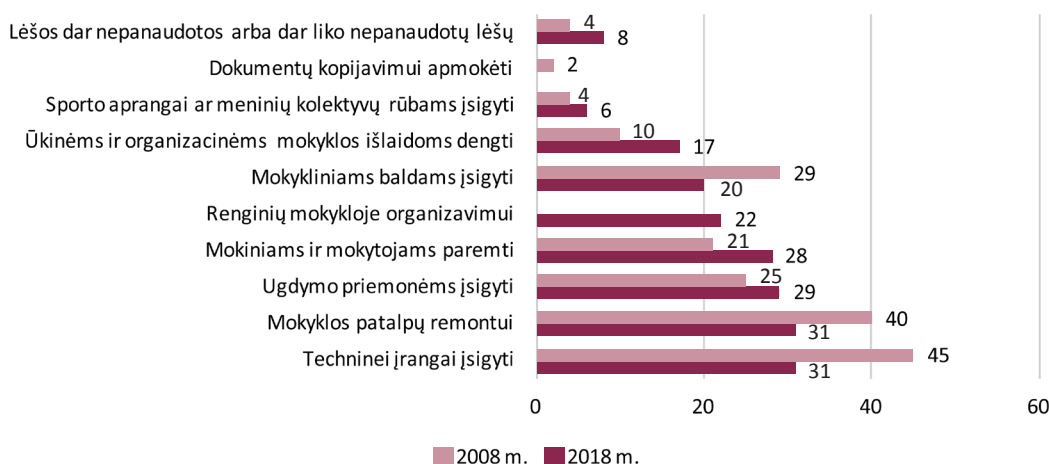

Kaip bendrojo ugdymo mokyklos panaudoja šalies gyventojų joms skirtą paramą?

2009 ir 2019 m. atliktų tyrimų metu domėtasi, kokiems tikslams yra panaudojama mokyklų per VMI gauta parama. Šis klausimas buvo atviras – prie klausimo nebuvo pateikta jokių atsakymų, bet buvo palikta vieta, kur respondentai galėjo įrašyti savąjį atsakymą. Lyginant 2009 ir 2019 m. tyrimų rezultatus, stebimi du skirtumai: 2009 m. mokyklų bendruomenės dalį paaugotų lėšų skyrė dokumentų kopijavimui apmokėti, o 2019 m. mokykloms tai jau nebuvo aktualu. Kita vertus, 2009 m. tyrime respondentai apskritai nenurodė skyrę paramos lėšų įvairių renginių – pilietiškumo akcijų, Mokytojų dienos paminėjimo, geriausių

mokinių pagerbimo šventės, Erasmus projekto renginių, tarpmokyklinės sporto šventės ir pan. – mokykloje organizavimui, o, kaip parodė 2019 m. apklausos duomenų analizė, praėjus dešimtmečiui tai jau buvo svarbi priežastis panaudoti gautas paramos lėšas. Pagrindiniai 2018 m. bendrojo ugdymo mokyklų gautos paramos panaudojimo tikslai kaip ir prieš dešimtmetį buvo įvairios techninės įrangos (nuo kopijavimo aparatų mokytojų kambariui iki mokyklos valgyklos virtuvės katilo) įsigijimas ir mokyklos patalpų remontas. Lyginant su 2009 m., rečiau gautos paramos lėšos naudotos mokykliniams baldams įsigyti, dažniau – mokiniams paremti (prie paramos panaudojimo tikslo 2019 m. atsirado ir mokytojų rėmimas), taip pat ūkinėms ir organizacinėms mokyklos išlaidoms padengti (8 pav.).

8 pav. Lėšų, gautų kaip Lietuvos gyventojų parama 2018 ir 2008 m., panaudojimo paskirtis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose (buvo galima nurodyti kelis atsakymus) (proc.)

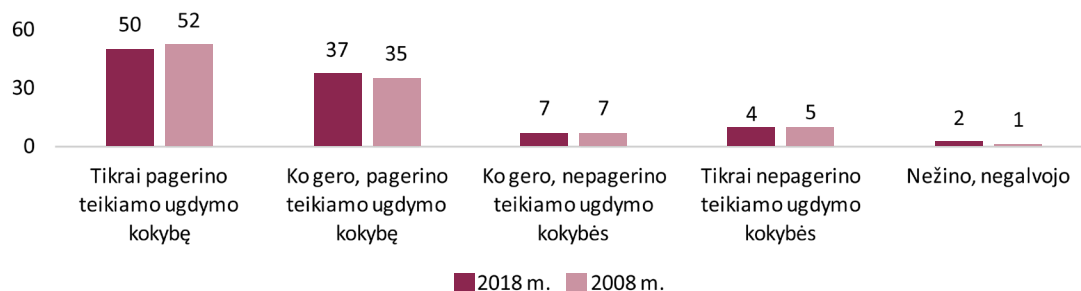

Surinktų duomenų analizė parodė, kad visų arba dalies gautų paramos lėšų dažniau per metus panaudojo:

- pradinės mokyklos ir mokyklos-darželiai;
- kaimo mokyklos;
- mokyklos, kuriose mokosi mažiau nei 200 mokinių.

2009 ir 2019 m. tyrimų rezultatai rodo, kad, pusės respondentų vertinimu, paramos lėšų panaudojimas tikrai pagerino jų atstovaujamos mokyklos teikiamo ugdymo kokybę, o beveik dviejų penktadalių respondentų vertinimu, – ko gero, pagerino (9 pav.). Kitus galimus atsakymus pasirinkusių respondentų dalis abiem atvejais buvo nedaug didesnė už statistinę duomenų paklaidą.

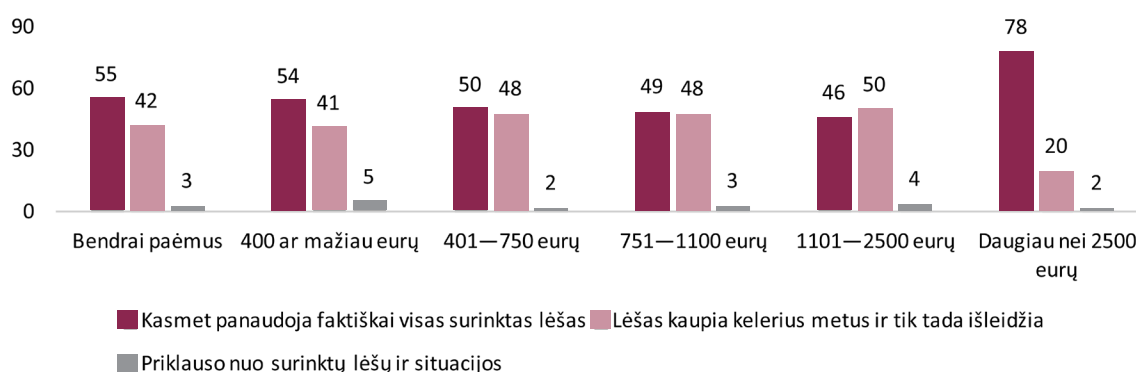
9 pav. 2018 ir 2008 m. mokyklų gautų Lietuvos gyventojų skirtų paramos ir labdaros lėšų sėkmingas panaudojimas gerinant teikiamo ugdymo kokybę (proc.)

2018 m. bendrojo ugdymo mokyklų vadovų apklausos pabaigoje respondentams užduotas klausimas, kokią strategiją dažniausiai taiko jų mokyklos bendruomenė, panaudodama gautas paramos ir labdaros lėšas: iš karto išleidžia visas surinktas lėšas ar taupo kelerius metus ir tik tada išleidžia sukauptą didesnę lėšų sumą. Paaiškėjo, kad Lietuvos bendrojo ugdymo mokykloms labiau priimtina kasmet išleisti visas surinktas paramos lėšas, o mažiau priimtina tas lėšas kelerius metus kaupti ir tik tada išleisti. Duomenų analizė parodė, kad gautos paramos panaudojimo strategijos pasirinkimui įtakos neturi joks kitas iš analizuotų mokyklą apibūdinančių požymių, tik surinktų

paramos lėšų dydis. Visas surinktas paramos lėšas dažniau per metus panaudoja mažiausiai ir daugiausiai tokių lėšų surenkančios bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės. Jei mokykla 2018 m. surinko nuo 400 iki 2 500 eurų paramos lėšų ir kuo daugiau surinkta paramos, tuo didesnė tikimybė, kad mokyklos bendruomenė pasirinks strategiją kelerius metus kaupti bent dalį surinktų lėšų ir tik tada jas išleisti. Tiesa, jei bendrojo ugdymo mokykla 2018 m. surinko daugiau nei 2 500 eurų (galima manyti, kad ir kitais metais tokios mokyklos surenka gausias paramos lėšas), jos bendruomenė faktiškai vienareikšmiškai nusprendžia tais pačiais metais panaudoti surinktas lėšas (10 pav.).

10 pav. 2018 m. mokyklų gautų Lietuvos gyventojų skirtų paramos ir labdaros lėšų panaudojimo strategija bendrai paėmus ir pagal mokyklos gautos paramos dydį (proc.)

Išvados ir rekomendacijos

- Per VMI kaip 2 proc. (nuo 2020 m. – 1,2 proc.) nuo paramą teikiančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos skiriamos lėšos paprastai yra gera galimybė ugdymo įstaigos bendruomenei operatyviai spręsti kylančias organizacines ar materialinio aprūpinimo problemas. Kita vertus, tokia nevienodo dydžio parama šiuo metu dažnai tik padidina įvairių ugdymo įstaigų nelygybę.

- Skirtingai nei įprasta kitose pasaulio valstybėse, per VMI ugdymo įstaigoms skiriama gyventojų parama iš esmės nėra parama asmeninėmis gyventojų lėšomis, o veikia nežymus valstybės surinktų mokesčių perskirstymas. Būtų prasminga pradėti ugdyti (pavyzdžiui, per įvairias mokesčių lengvatas) Lietuvos gyventojų įprotį iš savo asmeninių lėšų remti registruotus paramos ir labdaros gavėjus, taip pat ir ugdymo įstaigas. Šitaip galima siekti sumažinti ugdymo

įstaigose vis dar organizuojamų neoficialių rinkliavų paplitimą.

- Ugdymo įstaigos dėl šios per VMI skiriamos gyventojų paramos konkuruoja su tūkstančiais kitų Lietuvoje registruotų paramos ir labdaros gavėjų, todėl tikrai turėtų prasmę įvairūs mokymai, kurių metu ugdymo įstaigų bendruomenių atstovai būtų mokomi dirbti su potencialiais paramos teikėjais bei savo mokyklos mikrorajono bendruomene ir taip didinti surenkamą paramą savo ugdymo įstaigoms.
- Lėšos, kuriomis savo nuožiūra disponuoja ugdymo įstaigos bendruomenė, yra pozityvus švieti-

mo valdymo decentralizacijos veiksnys. Šis veiksnys turi būti ir toliau taikomas gerinant ugdymo įstaigų veiklos kokybę. Būtina apgalvoti galimybę ugdymo įstaigoje, dėl to sutarus įstaigos bendruomenei ir pritarus įstaigos steigėjams, taupyti įstaigai skirtas lėšas (mokymo lėšas arba ūkio lėšas), turėti galimybę tokias lėšas kelerius metus kaupti (šiuo metu nepanaudotas lėšas kasmet būtina gražinti į biudžetą) ir, ugdymo įstaigos bendruomenės pasirinkimu, jas išleisti įstaigos teikiamo ugdymo kokybei gerinti.

Šaltiniai

1. Caruthers C., Smith K. (2020). „Are „Education Lotteries“ Less Regressive? Evidence from Texas“, *Southern Economic Journal*, 86(3), p. 1019–1040.
2. *Externe Bildungsfinanzierung. Förderung, Sponsoring, Fundraising und Kostenauslagerungen. Leitfaden für Schulen, Behörden und in der öffentlichen Bildung engagierte Dritte.* (2016). Zürich: Dachverband Lehrerinnen und Lehrer Schweiz LCH.
3. Frisch A. M. (2017). „The Class is Greener on the Other Side: How Private Donations to Public Schools Play into Fair Funding“, *Duke Law Journal*, 67, p. 427–479.
4. Jaich R. (2008). *Gesellschaftliche Kosten eines zukunftsfähigen Bildungssystems. Arbeitspapier 165 der Hans-Böckler-Stiftung.* Prieiga per internetą: https://www.boeckler.de/pdf/p_arbp_165.pdf.
5. Kalvaitis A. (2020). 2018 m. ugdymo įstaigoms gyventojų skirtos paramos lėšos ir jų panaudojimas.
6. Köller O. et al. (2019). *Das Bildungswesen in Deutschland. Bestand und Potenziale.* Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt.
7. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas.
8. Lietuvos statistikos departamento oficialios statistikos portalas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S7R194#/>.
9. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. vasario 7 d. įsakymu Nr. V-45 patvirtintos „Prašymo pervesti iki 2 procentų pajamų mokesčio sumos Lietuvos vienetais, pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą, FRO512 formos užpildymo ir pateikimo taisyklės“.
10. OECD. (2017). „The Funding of School Education: Connecting Resources and Learning“, Paris: OECD Publishing.
11. Poole W., Fallon G., Sen V. (2020). „Privatised sources of funding and the spatiality of inequities in public education“, *Journal of Educational Administration and History*, 52(1), p. 124–140.
12. Rowe E., Perry L. B. (2020). „Inequalities in the private funding of public schools: parent financial contributions and school socioeconomic status“, *Journal of Educational Administration and History*, 52(1), p. 42–59.
13. Smith R. (2017). „Private Donations to Public Schools: Is It Really a Good Idea?“, *Twenty-two twenty eight*. Prieiga per internetą: <https://www.twentytwotwentyeight.com/single-post/2017/10/22/Private-Donations-to-Public-Schools-Is-It-Really-a-Good-Idea>.
14. Wolfe-Rocca U. (2016). „Private Donations to Public Schools: The Latest Way to Undermine Funding Equity“, *AlterNet*. Prieiga per internetą: <https://www.alternet.org/2016/10/my-so-called-public-school/>.

ŠVIETIMO PROBLEMAS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: <https://www.smm.lt/web/lt/teisine-informacija/tyrimai-analizes/leidiniai-svietimo-problemos-analize/naujienos-analizes>; <https://www.nsa.smm.lt/stebesenos-ir-vertinimo-departamentas/veiklos-sritys/svietimo-politikos-analize/>; <https://www.nsa.smm.lt/infrastrukturos-pletros-departamentas/leidiniai/naujausi/>.

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisaukas@smm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vyriausiąją specialistę Jūratę Vosilytę-Abromaitienę (jurate.vosilyte-abromaitiene@smm.lt), tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Nacionalinės švietimo agentūros Švietimo politikos analizės skyriaus analitikas dr. Albinas Kalvaitis.

Konsultavo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo ekonomikos skyriaus vyriausioji specialistė Kristina Markelienė.

Širdis duoda, ne turtas: gyventojų parama Lietuvos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigoms

Redaktorė Nijolė Šorienė
Maketavo Valdas Daraškevičius

2020-07-02. Tir. 500 egz.

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Infrastruktūros plėtros departamento IT, leidybos ir logistikos skyrius, Suvalkų g. 1, 03106 Vilnius